

#1 Vi elsker eksperter!

Romantikken

00:00:18 Vært

Du lytter til Vi elsker eksperter! en podcast produceret på Institut for Engelsk, Germansk og Romansk på Københavns Universitet.

00:00:28 Vært

Velkommen til en ny episode af Vi elsker eksperter! en podcast med explainers i interviewform, hvor eksperter gør dig klogere på emner inden for fremmedsprog, kultur og politik. Mit navn, det er Cathrine og jeg jeres vært i dag.

00:00:40 Vært

Med mig i studiet har jeg dig Robert Rix. Hej Robert

00:00:43 Robert Rix

Hej Cathrine

00:00:44 Vært

Velkommen til

00:00:45 Robert Rix

Tak skal du have.

00:00:46 Vært

Vi skal snakke om romantikken i dag, og om hvordan romantikken ligesom kom, men stadig kommer til udtryk i litteraturen. Der må man jo sige, at du er ekspert på området, for du er jo lektor på Københavns Universitet. Og så har du beskæftiget dig med netop det 18. og 19. Århundrede, og du er faktisk også hovedredaktør på tidsskriftet *Romantik. Journal for the Study of Romanticisms* og har været det i 9 år?

00:01:11 Robert Rix

Ja, jeg har været. Jeg har givet det videre til en anden nu.

00:01:16 Vært

Er det rigtigt? Men man må sige, at du er ekspert på området, så jeg tænker egentlig, at du er den helt rette at spørge om, hvad er romantikken egentlig?

00:01:25 Robert Rix

Ja, hvad er romantikken? Det er jo et godt spørgsmål, altså romantikken er jo en europæisk bevægelse, som kommer i slutningen af 1700-tallet og varer cirka indtil 1830/1840 lidt afhængig af, hvilke lande man taler om. Men det er sådan en paneuropæisk bevægelse, og når man taler om romantikken på den

måde, så er det jo sådan, at det er ikke én ting. Den har forskellige udtryk, men alligevel har den noget fælles gods.

Romantikken det er sådan et begreb, man finder på efterfølgende. Det er at sige som romantiker, der vågnede man ikke op og tænkte: "Jeg er romantiker", så derfor er det ikke en bevægelse, der sådan set havde sådan et helt unikt udtryk, som var ens over det hele.

Men som sagt, så har den nogle fælles træk, og det kan man tale om som romantikken og romantikken, og det er også derfor, vi taler om den i dag, er jo for det første en utroligt besnærende måde at se verden på, men også en måde, som har givet stor indflydelse i dag og har stor indflydelse i dag på nogle af de måder, vi tænker på specielt med naturen, det økologiske og så videre. Mange af de ting kan man spore tilbage til romantikken.

00:02:39 Vært

Okay og du kaldte det en paneuropæisk?

00:02:42 Robert Rix

En paneuropæisk altså noget som dækker hele Europa.

00:02:45 Vært

Ja, okay på den måde.

00:02:47 Robert Rix

De fleste lande i Europa har en romantik, og vi finder den selvfølgelig også i Amerika hos det, der hedder transcendentalisterne. Så romantikken er noget, der opstår omkring det sene 1700-tal, og det er en bevægelse, som på mange måder lægger sig som modstand mod det, der kom før. Sådan er det jo ofte med de her pendulsving, det er den ene ekstremitet til den anden ekstremitet, og hvis oplysningstiden og det rationelle, det fornuftsbetonede er sådan en ting på skalaen ude i den ene side, så kan romantikken på mange måder ses som noget, der svinger den anden vej. Her blev det netop ikke det fornuftsmæssigt der præger, men derimod indbildningskraften, det fantastiske, det at der ligger noget mere, end det vi kan se og høre og føle i verden. Der er en ånd, som man kan fornemme, og det bliver det, der udgør det romantiske. Samtidig kan man sige det romantiske også er en bevægelse mod naturen, og det er jo altså et modstykke til den industrialisering, der er, altså den industrielle revolution, som starter der i 1700-tallet, og som romantikere ligesom tager afstand fra den her udnyttelse af fabriksarbejderen af mennesket og det, at der kommer den her forurening, som man ligesom søger væk fra ude i naturen for at genfinde mennesket i naturen.

00:04:11 Vært

Okay, det er spændende, men hvorfor hedder det så egentlig romantikken? Er det fordi, at det er en modstand mod det romantiske, eller hvordan kan det forstås?

00:04:21 Robert Rix

Romantikken har egentlig sit navn fra det fænomen, der oprindeligt kaldes det romantiske. Det er almuens fortællinger. Det er sådan, man bruger termen helt oprindeligt. Det er de her ridderfortællinger, som ofte er fantastiske, og som foregik på nationalsprogene specielt de romanske

sprog, altså italiensk og fransk især, og der kommer det her begreb om det romantiske, som betegner det, der ikke er det klassiske. Og her har vi så en anden modstilling.

Det er det her med, at det romantiske altid står over for det klassiske, overfor det latinske og græske. Det kommer egentlig som lidt en nedsættende term mod ikke at følge det klassisk altså folkefortællingerne, som ofte er fantastiske, romantiske.

I romantikken begynder man at se på nationen, på folket som noget rigtig, rigtig vigtigt. Hvor det før var den højpendede litteratur, kan man sige, med det klassiske, så er det nu i romantikken folkets litteratur, der bliver vigtig, og man genfinder en masse folkefortællinger, som man genudgiver, gendigter og så videre. Så det romantiske og den romantiske skole bliver sådan et begreb, man begynder at bruge på det her tidspunkt som noget mere positivt.

00:05:37 Vært

Og hvem fokuserer romantikken på? Nu fortæller du meget om det her med nationen. Hvorfor er det, det lige pludselig bliver interessant for folk, tror du?

00:05:47 Robert Rix

Det bliver interessant, fordi romantikken er, kan man sige, nationalstatens oprindelse. Det er her, man begynder at finde interesse i folket og folket som dannet af et sprogligt sammenhold, af et kulturelt sammenhold. Det bliver rigtig vigtigt i romantikken, og man kan måske se det, hvis vi ser på de danske nationalsange, så står det ret klart frem. Johannes Ewald, som skriver *Kong Christian stod ved højen mast* i 1779, som handler meget om kongen, og kongen er centrum.

Men hvis vi så ser på Oehlenschlägers nationalsang *Der er et yndigt land* som er fra 1819, så handler den om noget helt andet, så handler den om naturen, vi hører om Frejas sal, altså de her referencer til den nordiske mytologi, vi hører om bautastenene, vi hører om de gamle kæmper, der ligger begravet nede i jorden, og om naturen, der sådan spreder sig om den danske natur, og kong Frederik den sjette blev kun lige nævnt, og så bliver han sådan en sammenstillet med kong Fredegod altså en sagnkonge. Så det er folket, det er nationen, det er landskabet, det er kulturen, der lige pludselig bliver vigtig. Så på mange måder opfinder man nationalstaten med romantikken.

00:07:07 Vært

Ja, det kan jeg godt se. Men Robert det lyder jo rigtig spændende med romantikken, og det lyder jo også som om, at der er noget, der på en eller anden måde minder lidt om i dag. Det her med demokrati og med folket. Kan man sige, at romantikken trækker nogle strenge til den verden, vi lever i i dag.

00:07:22 Robert Rix

Det kan man på mange måder. Romantikken har klart sat sit præg på i dag. En af de ting, som man kan fremhæve, det er, at individet bliver meget vigtigt. Hvor det før i oplysningstiden er det globale og det almene, der præger forståelsen, så bliver individet og originaliteten meget, meget vigtig i romantikken.

Man kan sammenligne det lidt med, at det er her, det individuelle geni træder frem og den her ide om det individuelle og det originale, det er jo noget, vi stadig bærer med os i dag. For eksempel så tror jeg mange vil sige, at man måske har mere respekt for the Beatles, som skrev de her helt unikke sange komponerede alt selv, end man har for et boyband, som er fremstillet, fabrikeret hos en pladeproducer,

og hvor andre skriver sangene. Der er den her idé om det unikke, som egentlig er en romantisk ide, så på den måde, der er vi alle romantikere.

Vi har den her ide om det originale. Før romantikken i det såkaldte neoklassiske, altså der hvor man fulgte det klassiske, der handlede det meget om bare at genfortolke det, klassikerne allerede havde sagt. Og her i romantikken bliver det altså det originale, der er vigtigt. Og så en anden ting, Cathrine, som, jeg synes, er rigtig vigtigt, det er det her med naturen, at man vender sig mod naturen. Der er sådan et meget berømt værk, som ligger sidst i romantikken, et amerikansk værk, som hedder *Walden - Life in the Woods*, som er skrevet af Henry David Thoreau.

Den er fra 1854, og han beskriver en oplevelse, han havde i fyrreerne, hvor han laver et eksperiment, hvor han flytter ud i en lille hytte ude i skoven. Der bor han i 2 år, 2 måneder og 2 dage, og der lever han med naturen, lever af naturen og observerer naturen, gør sig fri fra, kan man sige, rotteræset fra det industrialiserede Amerika, og lever egentlig på en måde, hvor han er selvforsynende. Det her eksperiment med at leve med naturen, det præger den her økokritik, eller den bærer præg af nogle af de her ideer, som Thoreau fremsætter, og som romantikerne fremsætter som naturen, som det egentlige punkt for menneskelig tilværelse.

00:09:42 Vært

Det er da meget relevant også for nutiden må man sige. Der er der bestemt nogle strenge man kan trække der. Hvor er det interessant, og hvad er der ellers af forfattere? Hvem kommer ellers frem, hvis du lige skal have name-droppe nogle romantiske forfattere?

00:09:55 Robert Rix

Der er jo mange, og vi har jo nævnt nogle af dem. Vi har jo Adam Oehlenschläger i Danmark og sådan et digt som *Guldhornene*, som mange nok har læst i skolen eller folkeskolen ovenikøbet måske, er jo et klassisk romantisk digt, som også har den her ide om naturen, som ikke kun noget økologisk og så videre, men også naturen som besjælet med en ånd, at naturen åbner sig op for en mystisk forståelse af den her ånd, der gennemsyrrer naturen. Det at mennesket er blevet afskærmet fra at forstå den her større ånd, der ligger i hele verden og sådan ved hjælp af naturen og i naturen.

Også for de her guldhorn. Altså det, der er overleveret fra den danske muld, er noget, som kan åbne op for en helhed igen, som man er blevet væk fra.

Altså naturen er blevet affortryllet, og den bliver fortryllet igen. Det er i hvert fald en af de forfattere, som er, som er værd at kigge på. Min egen favorit, det ligger inden for det engelske, som du ved Cathrine. Det er jo engelsk, jeg beskæftiger mig mest med. Det er en tidlig romantiker, og det er William Blake. Der vil jeg klart anbefale, at man går på nettet og ser på William Blake, fordi han skriver ikke kun digte. Han tegner også, altså laver sådan nogle grafiske fremstillinger.

Hans tidlige digte som *Songs of Innocence and of Experience* har sådan nogle børnefortællere, som ser verden på en mere oprigtig måde end den voksne, som er blevet dannet af den sorte skole, og som har fået alle mulige indflydelser, så er den oprindelige natur og barnet som ser i Blakes digt.

Og de er altså i en sådan fremstilling, som er både grafisk, og som også har ordene med. Rigtig spændende kunstner, som jeg klart vil anbefale. Og så kan jeg også nævne en anden romantisk forfatter, en roman fra 1818.

Det er Mary Shelleys *Frankenstein*, som jo også har rigtig mange romantiske temaer. Den har også det her monster er selvfølgelig, som vokser op på en lidt speciel måde og skal lære at begå sig i verden på måder, som ikke er præget af normal uddannelse og må finde sin egen vej. Og det her med eneren, som jo er udstødt, det er også et romantisk tema.

00:12:23 Vært

Det er virkelig sjovt det der med, at det ligesom er modstanden mod, at der skal være en der står i spidsen, at man skal se på individet som en del af noget større. Er det korrekt forstået?

00:12:35 Robert Rix

Ja, det kan man jo sige, at individet er en del af noget større. Mange romantiske tanker går i den retning, at individet eller mennesket er blevet afsondret fra helheden, og at man i den romantiske tanke skal prøve at finde tilbage til den her helhed til den her ånd, som er i universet, og som er i naturen. Så mange romantikere taler om det.

Som sagt, så er romantikken mangfoldig på mange måder, og der er mange forskellige romantiske tanker, men det er en af hovedtankerne. Det er den her måde at komme tilbage til verdensaltet eller komme tilbage til en forståelse af, at der er en ånd i universet, som fornuften måske har afskåret os fra. Ikke sådan, at romantikken skal ses som modstander af det fornuftige og det rationelle.

Blake siger at Isaac Newton - altså videnskabsmanden – har "a single vision". Så det er simpelthen, at fornuften bare er en del af noget større. Vi kan ikke kun nøjes med fornuften. Der må være noget større, siger romantikerne. Der må være noget mere, der må være andre måder at se universet på end kun igennem videnskabsmandens briller.

00:13:48 Vært

Og barnet er måske den, der ved det, fordi barnet er ikke blevet forpestet af verden, som den er, endnu.

00:13:55 Robert Rix

Lige netop, der har du fat i det helt rigtige der med et barn. Det er voldsomt populært i romantikken. Og man kan sige på mange måder at barnet måske ikke bliver opfundet af romantikken, men der er en anden forståelse af barnet, at det skal være det lystbetonede, der præger uddannelsen af barnet. Rousseau, som ses som en af de her foregangsmænd for romantikken, han beskriver barnet som et, der skal selv skal finde sin vej i verden, og det tager romantikerne til sig, og de tager barnet som et mere umiddelbart individ. Et barn, der kan se mere måske end den voksne, der kommer igennem skolesystemet og lærer alle de her unoder, som det industrielle samfund ligesom pådutter os. Barnet er voldsomt, voldsomt vigtigt romantikken.

00:14:48 Vært

Det er ret sjovt. Er det ikke ret specielt for romantikken, at barnet bliver set på den måde - altså i forhold til andre litterære perioder. Eller hvordan skiller romantikken sig ud? Du har snakket lidt om det allerede, men kan du sige nogle ting om, hvordan romantikken som litterær periode skiller sig ud fra andre litterære perioder?

00:15:05 Robert Rix

Det kan jeg. Man kan måske tage udgangspunkt i den tjekkisk-amerikanske kritiker René Wellek, som skriver et essay tilbage i 1949, der hedder *The Concept of Romanticism in Literary History*, og han peger på tre ting, som markerer romantikken, så det kan man prøve at tænke ud fra, tænker jeg.

Det er meget godt at have de her punkter. Han siger, at nummer et er indbildningskraften eller det de engelske romantikere kalder imagination, det er meget, meget vigtigt for opfattelsen af digtning. Det at man har den her evne til at bruge the imagination til at forstå den her større verdensånd, nummer to, som Wellek nævner, det er naturen, som er vigtig for verdensanskuelsen. Det har vi også talt om.

Og så nummer tre, det er, at symbolet og myten er rigtig vigtig for den poetiske stil, og det ser vi også rigtig meget i de litterære romantikere. De vender sig meget mod fortiden og gerne den folkelige fortid. I Danmark er det meget de nordiske sagn, som danner baggrund og Oehlenschläger taler meget om det selvfølgelig, men det er også myterne og folkets legender, det er balladerne, det er middelalderviserne. Det er hele det her sagnstof og legender, som er folkets litteratur, som bliver populært, og som bliver genopfundet, gendigtet, genudgivet i den romantiske periode.

Det er det, der skiller sig meget ud i romantikken, hvor man i en høj grad går væk fra det klassiske, fra kun at tage de latinske og græske forfattere som det mest vigtige.

Det er selvfølgelig en sandhed med modifikationer, fordi der er rigtig meget af det også i romantikken. Vi ser på det i dag som den romantiske tidsalder, men i virkeligheden er det jo kun en lille del. Det var en lille avantgarde, der betragtes som romantikere, og der var en hel del stadigvæk klassisk stof, som blev set som godt på det her tidspunkt.

Så man skal også lige tage det med et gran salt, det her med at romantikken fejer alt af bordet. Det gør den altså ikke på det her tidspunkt, men det er en del af en ny måde at tænke på.

00:17:27 Vært

Du har allerede kommet med lidt anbefalinger, da du name-dropper romantiske forfattere, Robert. Men hvor skal man starte, hvis nu man er blevet virkelig interesseret i romantikken? Er det så ved Shelly, man skal dykke ned, hvis man vil vide mere?

00:17:43 Robert Rix

Nu skal jeg passe på. Jeg har jo mange kolleger, som er rigtig glade for Shelley, men jeg ville ikke selv starte med Shelly. Jeg synes et godt sted at starte er Blake, fordi alt hvad han har lavet, det ligger mere eller mindre tilgængeligt derude på nettet. Så jeg kunne anbefale man søgte og så på nogle af hans billeddigte. De er rigtigt, rigtigt spændende. Nogle af de senere lange profetier ret svære at læse, men hvis man starter med *Songs of Innocence and of Experience*, så tror jeg, man får et rigtig godt indtryk af det her med det visionære, det poetiske, naturen, som så er afbilledet. Det er sådan, han skriver.

Han tegner sine egne billeder, i skriften kan man ikke rigtig se, om er et blad, en gren, eller er det et punktum eller et komma? Det hele går ligesom op i en større enhed. Rigtig spændende forfatter. Frankenstein er klart også en roman man kan starte med at læse, hvis man gerne vil over i prosaen, og så Oehlenschläger i Danmark. Aladdin er igen en myte, som bliver taget op, og som også er et rigtig spændende værk at give sig i kast med, tror jeg.

00:18:55 Vært

Fedt. Du har i hvert fald fået mig hooked. Jeg skal da i hvert fald i gang.

00:18:58 Robert Rix

Det lyder godt. Det lyder godt.

00:19:00 Vært

Men tak fordi du ville være med her i dag, Robert

00:19:03

Tak fordi du inviterede mig Cathrine.

00:19:04 Vært

Jamen velbekomme og tak for i dag.

00:19:26 Outro

Du har lyttede til *Vi elsker eksperter!* en podcast produceret på Institut for Engelsk, Germansk og Romansk på Københavns Universitet.